

До разової спеціалізованої вченої ради PhD 8939
у Київському національному університеті
технологій та дизайну

РЕЦЕНЗІЯ

*к.ю.н., професора, професора кафедри приватного та публічного права
Київського національного університету технологій та дизайну*

Олійника Анатолія Юхимовича

*на дисертаційну роботу Возного Миколи Вікторовича на тему: «Фінансово-
правове регулювання адміністрування митних платежів в Україні», поданої
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»*

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається тим, що сучасний стан розвитку митних відносин зумовлює необхідність наукового аналізу правових перетворень, які відбуваються у сфері митного регулювання. У цьому контексті вагомим значення набуває ефективність правового забезпечення адміністрування митних платежів, оскільки саме чітка та законодавчо закріплена визначеність процесу адміністрування митних платежів для учасників митних правовідносин є головною складовою, за якою визначається більшість ініціатив у галузі митної справи.

Суспільні відносини, що виникають у процесі або з приводу переміщення предметів через митний кордон України, регулюються нормами різної галузевої належності. Не є виключенням і відносини щодо адміністрування митних платежів, які є важливим компонентом митної справи. Значна роль у правовому регулюванні адміністрування митних платежів належить нормам фінансового права, оскільки за їх допомогою забезпечується формування доходів держави. Враховуючи значущість митних платежів як джерела доходу Державного бюджету України проблема фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів набуває особливої актуальності.

Інститут адміністрування митних платежів є одним з основних елементів ефективного функціонування митної справи та економіки держави. Однак

чинне законодавство не дає цілісного уявлення про адміністрування митних платежів як повністю сформоване правове явище. Законодавча невизначеність сутності та специфіки адміністрування митних платежів зашкоджує усуненню прогалин у правовому регулюванні відносин, пов'язаних із сплатою митних платежів. Актуальність теми дослідження визначається також відсутністю комплексних досліджень фінансово-правових аспектів адміністрування митних платежів. Усі перераховані обставини у їх комплексі зумовлюють необхідність проведення дослідження фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні.

Отже, беручи до уваги важливість і наукову цінність наявних досліджень та віддаючи належне досягнення учених у теоретичних та практичних питаннях правового регулювання адміністрування податків, необхідно констатувати, що фінансово-правове регулювання адміністрування митних платежів в Україні не було предметом окремого дослідження. Названі обставини у їх комплексі зумовлюють необхідність проведення подальших досліджень в цьому напрямку. Цим автор визначає актуальність дослідження обраної теми та характеризує його спрямованість.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Плану заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують митну політику, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 року № 569-р, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179, Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1805-р, Національної стратегії доходів до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р, Плану з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з

атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106, Плану науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темою «Правове забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів суб'єктів правових відносин у сфері публічного адміністрування» (номер державної реєстрації 0122U201691).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Аналіз змісту дисертаційної роботи та наукових публікацій Возного М.В. дозволяє зробити висновок, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, висвітленні у роботі відповідають спеціальності 081 «Право». Вони виконані автором самостійно, на основі аналізу достатньо значної кількості нормативних та наукових джерел і практики їх застосування. Чітке визначення мети та завдань дослідження, вибір методологічної бази та її застосування дали можливість автору сформулювати низку положень і висновків, які відзначаються оригінальністю та науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів.

Достовірність отриманих результатів дослідження також підтверджується вірно обраними автором методами. Возний М.В. використав філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження. Застосування діалектичного методу дозволило автору розглянути всі питання дослідження в динаміці, виявити їх взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяло комплексному аналізу фінансово-правового регулювання митних платежів в Україні (розділи 1–3). Історико-правовий метод застосовано під час з'ясування стану наукової розробки фінансово-правового регулювання генезису та стану наукової розробки правового регулювання адміністрування митних платежів, сутності та правової природи адміністрування митних платежів (підрозділи 1.1, 1.2). Герменевтичний метод використано під час визначення дефініцій щодо адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут, обов'язку із сплати митних платежів як об'єкту їх

адміністрування (підрозділи 1.3, 2.1). Метод правової семіотики застосовано під час з'ясування сутності категорій, що формують концепт реалізації державної політики у сфері контроль за сплатою митних платежів як системоутворюючий елемент адміністрування митних платежів та заходів фінансово-правового примусу в системі адміністрування митних платежів (підрозділ 2.2, 2.3.). За допомогою формально-юридичного методу розкрито поняття та правову природу фінансово-правових аспектів адміністрування митних платежів та напрями вдосконалення фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2). Статистичний метод використано під час дослідження надходжень до Державного бюджету України від сплати митних платежів та результатів оскаржень рішень митних органів платниками податків в адміністративному та судовому порядку (підрозділ 3.2). Порівняльно-правовий метод застосовано під час аналізу особливостей фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в країнах Європейського Союзу (підрозділ 3.1). Методи моделювання, аналізу та синтезу використані при розробці напрямів удосконалення фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні (підрозділ 3.2).

Обґрунтованість наукових пропозицій автором, сформульованих ним висновків і рекомендацій підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях, науковими публікаціями. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертація характеризується високим рівнем обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Структура і зміст дисертації та її відповідність встановленим вимогам. Дисертація Возного М.В. є цілісною, завершеною науковою працею. Її рукопис містить повний комплекс матеріалу, що відповідає вимогам та характеру структурних елементів дослідження, а саме: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок. Список використаних

джерел містить 238 найменувань, розміщених на 29 сторінках. Додаток містяться на 2 сторінках.

Анотація дисертації у повній мірі та обсязі відображає її структуру, розкриває отримані наукові результати та висновки, структуру та упорядковану логіку проведеного дослідження. Вступ до дисертації містить усі структурні елементи, у тому числі інформацію щодо практичної апробації результатів дослідження, а також особистий внесок Возного М.В., що відображений у наукових працях автора. Висновки, зроблені автором за результатами дослідження, є змістовними та розкривають результати виконання поставлених завдань дослідження. Загалом можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота є завершеною та оригінальною, містить цінні наукові положення теоретичного та прикладного значення.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що вона є новітнім комплексним, науковим, монографічним дослідженням фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових науково-теоретичних та практичних положень, висновків та пропозицій для розвитку фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні. Основні з них такі:

вперше:

– здійснено періодизацію становлення та розвитку правового регулювання адміністрування митних платежів на території України за такими етапами: 1) IX–XIII ст. – виникнення інституту адміністрування митних платежів у Київській Русі; 2) XIII–XIV ст. – розвиток інституту адміністрування митних платежів характеризується занепадом Київської Русі та монголо-татарським вторгненням; 3) XIV–XVII ст. – розвиток інституту адміністрування митних платежів у часи Литовсько-польської доби; 4) XVIII – початок XX ст. – розвиток адміністрування митних платежів у період входження українських земель до Російської імперії; 5) 1917–1991 рр. – розвиток інституту адміністрування митних платежів у радянський період;

6) 1991–2002 рр. – становлення та розвиток інституту адміністрування митних платежів у період прийняття першого Митного кодексу України; 7) 2002–2012 рр. – розвиток інституту адміністрування митних платежів у період прийняття другого Митного кодексу України; 8) 2012 р. – дотепер – розвиток інституту адміністрування митних платежів у період прийняття третього Митного кодексу України;

– доведено, що адміністрування митних платежів є комплексним інститутом, який об’єднує в собі норми різної галузевої належності (потребує комплексного правового регулювання нормами таких галузей законодавства як митне податкове, адміністративне, цивільне, банківське, міжнародне);

– обґрунтовано, що адміністрування митних платежів є інститутом фінансового права та різновидом публічної фінансової діяльності держави, яка здійснюється митними органами і спрямована на своєчасне та в повному обсязі надходження митних платежів до Державного бюджету України;

– аргументовано, що концепція фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів включає: 1) відносини, пов’язані із забезпеченням сплати митних платежів; 2) відносини, пов’язані із контролем правильності обчислення, своєчасності та повноти сплати митних платежів; 3) відносини, пов’язані із застосуванням заходів щодо примусового стягнення митних платежів;

– обґрунтовано, що у митній сфері доцільно виділяти фінансово-правовий примус, який застосовується у разі невиконання або неналежного виконання обов’язку із сплати митних платежів шляхом превентивних, припиняючих, правопоновлювальних та каральних заходів;

удосконалено:

– визначення поняття «адміністрування митних платежів» як сукупності дій, рішень та процедур, за допомогою яких митні органи здійснюють діяльність, спрямовану на забезпечення правильності обчислення, своєчасності та повноти сплати митних платежів та застосування заходів щодо їх примусового стягнення;

– розуміння обов'язку із сплати митних платежів як конституційно-правового обов'язку особи перед державою з обчислення, сплати та декларування суми митних платежів, який виникає на підставі законодавчо встановлених юридичних фактів, підлягає добровільному виконанню у встановлений податковим та митним законодавством строк та гарантується можливістю застосування заходів державного примусу;

набули подальшого розвитку:

– наукові позиції, що митні відносини регулюються сукупністю правових норм різної галузевої належності;

– погляди науковців, що категорія «митні платежі» являє собою комплексний (міжгалузевий) правовий інститут, який об'єднує в собі норми різних галузей права;

– теоретичні підходи, що контроль за сплатою митних платежів є видом публічного фінансового контролю, оскільки такий контроль здійснюється у процесі формування грошових коштів і спрямований на наповнення Державного бюджету України за рахунок митних платежів, які справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням предметів через митний кордон України;

– наукові підходи щодо особливостей фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в країнах Європейського Союзу;

– наукові положення щодо сутності та особливостей фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства, яка застосовується у разі невиконання або неналежного виконання обов'язку із сплати митних платежів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані в дисертаційній роботі висновки, рекомендації і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній діяльності – як підґрунтя для проведення подальших наукових досліджень фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні;

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні;

– *правозастосовній діяльності* – для чіткого розуміння та застосування норм податкового та митного законодавства щодо адміністрування митних платежів;

– *освітньому процесі* – під час розробки та викладанні навчальних дисциплін «Митне право», «Фінансове право» та «Податкове право».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. За результатами дослідження опубліковано 9 наукових праць, з них: 3 публікації у фахових виданнях України, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, 6 тез доповідей, в яких засвідчується апробація матеріалів дисертації.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених Возним М.В. матеріалів дисертаційного дослідження не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Дисертант дотримувався академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих працях.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Відмічаючи високий рівень дисертаційного дослідження Возного М.В. слід зосередити увагу на окремих дискусійних висновках і рекомендаціях.

1. Перший розділ дисертаційного дослідження автор присвятив проблемам теоретичних засад фінансово-правового регулювання

адміністрування митних платежів в Україні. У названому розділі було б не зайвим проаналізувати розвиток інституту адміністрування митних платежів в умовах визвольних змагань 1917-1921 рр. Не достатньо досліджені наукові праці конституційного права і процесу щодо правового регулювання адміністрування митних платежів у зв'язку з конституційним обов'язком громадян України сплачувати податки. Це вказує на нормативно-правове регулювання щодо адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут (с. 26-74).

2. У розділі другому Возний М.В. дослідив фінансово-правові аспекти адміністрування митних платежів в Україні. Зосереджено увагу на дослідженні обов'язку із сплати митних платежів як об'єкт адміністрування митних платежів, контролі за сплатою митних платежів як системоутворюючий елемент адміністрування митних платежів, заходах фінансово-правового примусу в системі адміністрування митних платежів (с.75-128). На нашу думку, автор не достатньо аргументував поняття фінансово-правових аспектів адміністрування митних платежів в Україні. Не зайвим був би підрозділ щодо поняття фінансово-правові аспекти адміністрування митних платежів в Україні.

3. У третьому розділі дисертації Возний М.В. аналізує шляхи вдосконалення фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні і зосереджує увагу на особливостях фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в країнах Європейського Союзу та напрямках вдосконалення фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні (с. 133-159). На нашу думку, не було б зайвим приділити увагу удосконаленню судової практики фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні (с. 145-160).

Такі пропозиції не впливають на високий рівень дослідження, однак підсилили б практичну цінність дисертаційного дослідження.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертаційна робота на тему: «Фінансово-правове регулювання адміністрування митних платежів в Україні» є самостійною та завершеною науковою монографічною працею, має ціннісну наукову новизну та практичне значення.

Дисертацію виконано за спеціальністю 081 «Право». За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 04 квітня 2025 року № 426), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами й доповненнями від 03 травня 2024 року № 507). Возний Микола Вікторович – автор дисертації на тему: «Фінансово-правове регулювання адміністрування митних платежів в Україні» заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»).

Рецензент:

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри приватного та публічного права
Інституту права та сучасних технологій
Київського національного університету технологій
та дизайну

Анатолій ОЛІЙНИК

